

Oblikoslovje pri poučevanju slovenščine na Univerzi na Dunaju

Jernej Ključevšek

Inštitut za slavistiko, Univerza na Dunaju, Avstrija, jernej.kljucevsek@univie.ac.at

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.12.2022.9>

ISBN: 978-961-286-669-3

Pri poučevanju slovenščine kot drugega in tujega jezika (SDTJ) med slovničnimi vsebinami prevladuje oblikoslovje. Prispevek prikazuje, kako se sklon samostalnika in pridevnika pojavlja v učbenikih za poučevanje SDTJ do ravni sporazumevalnega praga (B1), ki jih pri urah, namenjenih jezikovnemu pouku slovenščine, uporabljamo na Univerzi na Dunaju (UD), ter tudi razlike pri zaporedju podajanja sklonov med učbeniki znotraj ravni A1 in A2. Predstavljene so tri komunikacijske aktivnosti za utrjevanje različnih oblikoslovnih struktur. Opisan je potek empiričnega dela nastajajoče doktorske disertacije, s katero želimo ugotoviti, ali zaradi uporabe deduktivnega ali induktivnega pristopa pri poučevanju sklonskih končnic in glagolskega vida prihaja do razlik v jezikovnem znanju in motivaciji; ugotavljali bomo tudi razliko med usvajanjem morfoloških in pomenskih lastnosti jezika.

Ključne besede: slovenščina kot drugi in tuji jezik, oblikoslovje, skloni, glagolski vid, komunikacija, deduktivni in induktivni pristop.

In the teaching of Slovene as a second and foreign language (SSFL), morphology is the prevailing grammatical topic. The dissertation details how noun and adjective cases occur in SSFL teaching textbooks at various levels up to the threshold level (B1) that are used in Slovene language classes at the University of Vienna (UV) and also specifies differences in the sequence of delivering individual cases between A1 and A2 level textbooks. It also presents three communication activities for consolidating the knowledge of various morphological structures. The paper further describes the empirical part of the doctoral dissertation that seeks to establish whether the use of the deductive vs inductive approach in teaching case endings and verb aspect can result in differences in knowledge of the language and in motivation. Furthermore, the difference between acquiring morphological and semantic features of the language will also be considered.

Keywords: Slovene as a second and foreign language, morphology, cases, verb aspect, communication, deductive and inductive approach.

1 Jezikovni pouk slovenščine na UD

Na Inštitutu za slavistiko UD naj bi študentke in študenti¹ v okviru diplomskega programa BA (*Bachelorstudium Slawistik*) pri svojem prvem jeziku presegli raven jezikovnega znanja B2 po *Skupnem evropskem jezikovnem okviru (SEJO)*. Slavistični kurikulum na UD v šestih semestrih predvideva približno 330² ur jezikovnega pouka. Za primerjavo: na Univerzi Karla Franca v Gradcu naj bi študenti in študentke raven B2 dosegli v 390 urah,³ ob tem pa je začetnikom in začetnicam kot izbirni predmet na voljo še 90 ur na začetnem tečaju. Na Univerzi Eötvösa Lorándá v Budimpešti je jezikovnih ur za doseganje ravni B2 540.

Po programu *Slovenščina kot drugi in tuji jezik* se lahko osnovna raven, tj. A2/B1, doseže s 300 do 450 urami organiziranega dela, višja, B2, pa skupaj s 550 do 700 urami, vendar je zaradi različnih izhodišč udeležencev in udeleženk Programa in drugih dejavnikov potreben čas za doseganje zelenih standardov znanja nemogoče natančno opredeliti (Ferbežar idr. 2014: 10).

2 Učbeniki za pouk slovenščine na UD

Učbeniki za poučevanje slovenščine, ki so uvrščeni na ravni SEJA, so po navadi namenjeni splošni odrasli populaciji, npr. (Petric Lasnik idr. 2018: 3) »za odrasle tuje govorce«, (Markovič idr. 2012: 3) »tujim odraslim udeležencem tečajev ali študentom slovenščine« ali (Petric Lasnik idr. 2013: 3)

¹ Za učeče se v besedilu običajno uporabljamo besedo študent, študentka.

² Začetni tečaj *Spracherwerb Slowenisch Grundlagen* (zimski semester 2018): 80 ur, <https://ufind.univie.ac.at/de/course.html?lv=480014&semester=2018W>. Nadaljevalni tečaj *Spracherwerb Slowenisch Ausbau 1* (letni semester 2019): 84 ur, <https://ufind.univie.ac.at/de/course.html?lv=480047&semester=2019S>. Nadaljevalni tečaj *Spracherwerb Slowenisch Ausbau 2* (zimski semester 2018): 58 ur, <https://ufind.univie.ac.at/de/course.html?lv=480027&semester=2018W>. Nadaljevalni tečaj *Spracherwerb Slowenisch Ausbau 3* (letni semester 2019): 54 ur, <https://ufind.univie.ac.at/de/course.html?lv=480022&semester=2019S>. Izpopolnjevalni tečaj *Spracherwerb Slowenisch Vertiefung* (zimski semester 2018): 28 ur, <https://ufind.univie.ac.at/de/course.html?lv=480037&semester=2018W>. Izpopolnjevalni tečaj *Spracherwerb Slowenisch Vertiefung* (letni semester 2018): 26 ur, <https://ufind.univie.ac.at/de/course.html?lv=480034&semester=2019S>.

³ Dostopno na: https://online.uni-graz.at/kfu_online/wbMitteilungsblaetter_neu.display?pNr=14767&pDocNr=3714618&pOrgNr=14190; pridobljeno 31. 1. 2020.

»tujim govorcem slovenščine«. Uporabljajo jih lahko torej vsi, ki se želijo naučiti slovenščine, saj uporabnike in uporabnice uvajajo v vsakodnevno sporazumevanje; ali so učinkoviti tudi pri delu s študenti in študentkami na lektoratih slovenščine v tujini, je težko presoditi, saj je izbira učnega gradiva odvisna od številnih dejavnikov, predvsem pa ciljne publike. Skupine na tečajih slovenščine na UD so zelo heterogene. Sestavljajo jih udeleženci in udeleženke z različnih študijev (npr. ekonomije, mednarodnih odnosov, novinarstva, zgodovine, biologije ipd.), študenti in študentke slavistike s slovenščino kot prvim ali drugim jezikom pa so v manjšini. Na UD se učbeniki trenutno uporabljajo na vseh ravneh poučevanja. Ocenjujemo, da bomo z njimi dosegli zastavljene cilje, še posebej pa so primerni za tiste, ki (Jenko 2015: 35) »jim slovenščina pomeni dodatno jezikovno in kulturnopolitično izobraževanje«, za bolj poglobljeno seznanjanje z jezikom pa se jih dopolnjuje z drugim učnim gradivom.⁴ Poleg tega študenti in študentke slovenščine pridobivajo tudi znanja s področja slovenskega jezikoslovja in književnosti. Tisti, ki so vpisani na pedagoško smer, pa imajo v svojem programu še specialno didaktiko, kjer se, odvisno od tematike, včasih ukvarjajo z jezikovnimi posebnostmi izbranega jezika.

V prid ustreznosti in skladnosti učbenikov s študijskim programom si razlagamo rezultate evalvacijskih vprašalnikov,⁵ čeprav se ne nanašajo neposredno na vrednotenje učnega gradiva; študenti in študentke, ki obiskujejo tečaje slovenščine, se npr. večinsko strinjajo, da obseg obveznosti na tečaju (*Workload*) ustreza pridobljenim kreditnim točkam, da v razredu vladata prijetno in stimulatивно vzdušje ter da je tempo na tečaju ustrezen – didaktični okvir dela v razredu pa predstavlja izbrani učbenik.

⁴ Npr. gradivo *S slovenščino po svetu* (Đukanović idr: 2012) je namenjeno delu s študenti in študentkami na lektoratih slovenščine na univerzah po svetu in na drugih tečajih, in sicer na visoki nadaljevalni in izpopolnjevalni ravni znanja slovenščine kot tujega jezika (<https://knjigarna.ff.uni-lj.si/si/izdelek/1374/s-slovenscino-po-svetu/>; pridobljeno 9. 1. 2020).

⁵ Več o evalvacijah: www.univie.ac.at/qs/. Rezultati anket za tečaje *Slowenisch Grundlagen*, *Slowenisch Ausbau 1*, *Slowenisch Ausbau 2*, *Slowenisch Ausbau 3*, *Slowenisch Vertiefung* in *Slowenisch Vertiefung 2* v letih 2017 in 2018.

3 Oblikoslovje v učbenikih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika⁶

Med slovničnimi vsebinami v učbenikih za poučevanje SDTJ prevladujejo oblikoslovne enote jezika. Pri doseganju sporazumevalnega praga (B1) v učbenikih za poučevanje SDTJ za raven A1 *A, B, C ... gremo* (2018) in *Slovenska beseda v živo 1a* (2012), raven A2 *Gremo naprej* (2013) in *Slovenska beseda v živo 1b* (2013) in raven B1 *Slovenska beseda v živo 2* (2004) in *Naprej pa v slovenščini* (2015)), ki jih uporabljamo tudi pri poučevanju na UD, se kot vodilna oblikoslovna tema pojavlja sklon samostalnika in pridevnika z večino izjem pri sklanjanju.

4 Sklon samostalnika in pridevnika v učbenikih za učenje SDTJ

Pri večini študentov in študentk je potrebno veliko truda, da raba sklonskih končnic postane spontana in razmeroma pravilna, saj te (Jenko 2015: 317) »predstavljajo eno zahtevnejših poglavij slovenske slovnice – zlasti za učeče se, katerih prvi jezik ni slovanski«.

Sklon samostalnika in pridevnika se po vertikali⁷ intenzivno obravnava na vseh treh stopnjah, le da se na A1 in A2 podaja skoraj celotna paradigma brez izjem, na A2 in posebej B1 pa nastopijo še posebnosti pri sklanjanju (podaljševanje samostalnikov moškega, ženskega in srednjega spola, izjeme I. ženske sklanjatve, II. ženska sklanjatev ipd.).

4.1 Učbenika na ravni A1

V obeh učbenikih je pri obravnavi sklonskih končnic upoštevano načelo postopnosti: pri podajanju osnovnih informacij o sebi se takoj srečamo z rodilnikom (npr. *Sem iz Slovenije.*). V *ABC* je vrstni red podajanja sklona samostalnika v ednini takšen: imenovalnik, rodilnik, mestnik, tožilnik, orodnik in dajalnik, v *SBŽ 1a* pa imenovalnik, tožilnik, mestnik in rodilnik, orodnik in dajalnik pa sta izpuščena. Razlika med učbenikoma je, da *ABC* zajema za samostalnik ednine vse sklone, v *SBŽ 1a* pa je v ednini

⁶ Učbeniki, uvrščeni na ravni *SEJO*, ki jih omenja program *Slovenščina kot drugi in tuji jezik*.

⁷ S primerjavo po vertikali mislimo na primerjavo učbenikov med posameznimi ravnmi (A1, A2 in B1).

obravnnavanih manj sklonov, a s pridevnikom v mestniku ednine, in tudi v dvojini in množini, a bolj podrobno le v imenovalniku in tožilniku, nakazano pa v rodilniku in mestniku,⁸ orodnik in dajalnik pa v vseh treh številih izpušča (slika 1).

EDNINA

	Moški spol		Ženski spol		Srednji spol	
1.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
2.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
3.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
4.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
5.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
6.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.

DVOJINA

	Moški spol		Ženski spol		Srednji spol	
1.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
2.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
3.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
4.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
5.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
6.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.

MNOŽINA

	Moški spol		Ženski spol		Srednji spol	
1.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
2.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
3.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
4.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
5.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
6.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.

Slika 1: Sklon samostalnika in pridevnika – sopostavljeno po gradivu iz učbenikov *A, B, C ... gremo* (Petric Lasnik idr.: 2018) in *Slovenska beseda v živo 1a* (Markovič idr.: 2012)

Legenda slike 1

<i>A, B, C ... 1, 2, 3, gremo in Slovenska beseda v živo 1a</i>
<i>C ... 1, 2, 3, gremo</i>
samo Slovenska beseda v živo 1a
nikjer

⁸ Končnice za rodilnik, tožilnik in mestnik dvojine ter množine so pri posameznih enotah podane v sivi barvi, torej jih lahko učitelj, učiteljica obravnava glede na želje in sposobnosti učečih se ali skupine. V delovnem zvezku najdemo nekaj vaj za tožilnik dvojine in množine (ta se črni barvi pojavi tudi v slovničnih preglednicah na koncu učbenika), ne pa za rodilnik in mestnik.

4.2 Učbenika na ravni A2

Predložna in brezpredložna raba sklonov je rdeča nit večine enot v obeh učbenikih. *Gremo naprej* obravnava vse sklonske končnice samostalnika in pridevnika v ednini in množini, nobene, razen v imenovalniku, pa v dvojini, *SBŽ 1b* pa vse v ednini, v dvojini in množini pa poleg imenovalnika še v rodilniku in tožilniku, ne pa v dajalniku, mestniku in orodniku (slika 2).

EDNINA

	Moški spol		Ženski spol		Srednji spol	
1.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
2.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
3.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
4.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
5.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
6.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.

DVOJINA

	Moški spol		Ženski spol		Srednji spol	
1.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
2.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
3.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
4.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
5.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
6.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.

MNOŽINA

	Moški spol		Ženski spol		Srednji spol	
1.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
2.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
3.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
4.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
5.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.
6.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.	PRID.	SAM.

Slika 2: Sklon samostalnika in pridevnika – sopostavljeno po gradivu iz učbenikov *Gremo naprej* (Petric Lasnik idr.: 2013) in *Slovenska beseda v živo 1b* (Markovič idr.: 2013)

Legenda slike 2

<i>Gremo naprej</i> in <i>Slovenska beseda v živo 1b</i>
samo <i>Gremo naprej</i>
samo <i>Slovenska beseda v živo 1b</i>
nikjer

Kljub razlikam pri zaporedju podajanja sklonov med učbeniki znotraj uvodnih dveh ravni se vse končnice dokončno pojavijo v obeh obravnavanih učbenikih na ravni B1. Razvidno je torej, da za doseganje ciljnih ravni ni popolnoma enotnega vsebinskega recepta. Do odstopanj prihaja najverjetneje zaradi razlik glede trajanja tečajev, ki so jim učbeniki namenjeni, možnosti nadaljevanja učenja po učbenikih iz iste serije, vodilnega pristopa pri delu z njimi idr.

5 »Iz učilnice«

Čeprav *SEJO* posebej omenja oblikoslovje, pa zaradi kompleksnosti slovnice različnih jezikov ne predpisuje kakšnega posebnega načina obravnave slovenskega oblikoslovja.

Predstavili bomo tri aktivnosti za utrjevanje različnih oblikoslovnih struktur, ki temeljijo na komunikaciji med učečimi se in so se v lastni praksi izkazale za učinkovite ter pozitivno sprejete. Skupna lastnost vseh je, da študente in študentke spodbujajo k lastni aktivnosti pri pouku, to pomeni, da so ti dejavno vključeni v učni proces.

Dialog v trgovini⁹

Stopnja: začetna ali nadaljevalna

Oblika dela: delo v dvojicah

Sporazumevalne dejavnosti: govorjenje

Učni cilj: utrjevanje rabe tožilnika in rodilnika

Potek dejavnosti: Študentom in študentkam predstavimo dialog, v katerem prva oseba ugiba, kaj kupuje druga, in pri tem izbira besede s seznama, druga pa odgovarja negativno, vse dokler prva oseba ne ugane pravilnega odgovora. Vsakemu študentu, študentki razdelimo listek z eno besedo s seznama, ki ga mora skrivati pred sogovorncem, sogovorko toliko časa, vse dokler ta odgovora ne ugane (slika 3).

⁹ Idejna zasnova naloge je bila pridobljena v praksi in ni bila avtorsko označena. Naloga je prilagojena za uporabo v lastni praksi.

Riž	Mandarine	Piškotki
Pivo	Ananas	Jogurt
Čokolada	Kumare	Orehi

A: Živijo!
 B: Živijo!
 A: Kaj kupuješ?
 B: Ugani!
 A: A kupuješ riž?
 B: Ne, riža ne kupujem.
 A: A kupuješ čokolado?
 B: Ne, čokolade nimam rad.
 A: A kupuješ kumare?
 B: Ne, kumar ne potrebujem.
 A: A kupuješ piškote?
 B: Ja, piškote kupujem!

Slika 3: Nabor primerov in dialog (začetna stopnja)

Prednosti: Študenti in študentke ozaveščajo rabo tožilnika in rodilnika.

Slabosti: Omejen nabor primerov, med katerimi lahko izbira tisti, ki ugiba, zaradi česar lahko dialog sčasoma postane monoton.

Komentar: Dejavnost lahko izvedemo tudi samo za utrjevanje tožilnika ali samo rodilnika. Običajno najprej predstavimo pravila, ki jih nato vadimo z ugibanjem (deduktivni pristop), mogoče pa bi bilo uporabiti tudi induktivni pristop tako, da bi obravnavo slovnice začeli s primeri, tj. dialogom v trgovini.

Narek z dopolnjevanjem besedila¹⁰

Stopnja: začetna, nadaljevalna ali izpopolnjevalna

Oblika dela: individualno delo, delo v skupinah

Sporazumevalne dejavnosti: poslušanje, branje, pisanje, govorjenje

Učni cilj: pravilna raba različnih oblikoslovnih struktur

Potek dejavnosti: Učitelj, učiteljica pripravi besedilo (slika 4), ki ga enkrat narekuje tako hitro, da študenti in študentke ne morejo vsega zapisati (za

¹⁰ Osnova za pripravo naloge je prevzeta iz: *Fremdsprachenwachstum. Anleitung und sprachpsychologischer Hintergrund für Unterrichtende* (Buttaroni in Knapp, 1998: 22–23) in *SBŽ 2: Priročnik za učitelje* (Markovič idr. 2009: 12).

uspešno izvedbo naloge je to ključna faza; ocenjujemo, da je najbolje, če študenti, študentke zapišejo pribl. dve tretjini besedila) (slika 5). Nato oblikuje skupine po 3 do 5 študentov in študentk. Ti med seboj v skupini primerjajo svoje zapiske in skupaj dopolnjujejo manjkajoče dele. Pri tem se lahko po spominu oprejo na učiteljev, učiteljčin narek, hkrati pa uporabljajo svoje dosedanje znanje, da se čim bolj približajo smiselni in pravilni rešitvi oz. različici, ki jo je bral učitelj ali učiteljica. Možne rešitve med seboj primerjajo in se usklajujejo. Na koncu lahko skupine svoja besedila predstavijo, učitelj, učiteljica pa pokaže prvotno različico in študenti, študentke imajo možnost, da svojo različico uskladijo z narekovano.

Prednosti: Dejavnost je zastavljena zelo celovito, saj se morajo študenti in študentke poleg oblikoslovne ukvarjati tudi s skladenjsko, besediloslovno, fonetično, pomensko in pragmatično ravno besedila (Buttaroni in Knapp 1998: 22).

Komentar: Skupine naj bodo po znanju študentov in študentk uravnotežene in sestavljene tako, da imajo vsi možnost sodelovati in prispevati svoj delež pri dopolnjevanju besedila. Učitelj, učiteljica lahko pripravi besedilo s tistimi oblikoslovnimi vzorci, ki jih želi utrjevati (deduktivni pristop). Pri induktivnem pristopu bi besedilo lahko uporabili kot primer, iz katerega študenti in študentke kasneje izpeljejo pravila.

Bohinj je turistični kraj, ki leži v Triglavskem narodnem parku. Od Ljubljane do Bohinja je po cesti 80 kilometrov. Za turiste je zelo zanimivo Bohinjsko jezero. Ob jezeru lahko kolesarite ali se sprehajate. Po jezeru se lahko peljete z ladjico. Pri starem mostu stoji cerkev. Z gondolo lahko obiščete Vogel, kjer lahko poskusite lokalne dobrote, na primer kislo zelje s kranjsko klobaso. Turistična znamenitost je tudi slap Savica, ki je blizu Bohinja.

Slika 4: Besedilo, ki ga prebere učitelj, učiteljica (nižja nadaljevalna stopnja).
Vaditi želimo pravilno rabo predlogov in sklonskih končnic.

Bohinj je turistični kraj, ki leži v Triglavsk... narodn... p... Od Lj... do Bohinj...
je cesti kilometrov. Za turiste je zelo zani... Bohinjsko jezer...
..... jezer lahko kolesarit... ali Po jezer... se lahko
..... ladjico. Pri sta... most... stoji Z gondol... lahko obiščete, kjer
lahko poskusite, na primer kislo, s klobaso. Turistična
..... je tudi sl... Savica, ki je Bohinja.

Slika 5: Besedilo, kot ga uspe zapisati eden od študentov.

Anketa o higienskih navadah¹¹

Stopnja: začetna ali nadaljevalna

Oblika dela: delo v dvojicah

Sporazumevalne dejavnosti: govorjenje, pisanje

Učni cilj: utrjevanje rabe nepravilnih glagolskih oblik v sedanjiku

Potek dejavnosti: Študenti in študentke anketirajo drug drugega o svojih higienskih navadah (slika 6). Postavljajo vprašanja, kot npr. *Kolikokrat na teden si umivaš lase?*; *A se zjutraj vsak dan pogledaš v ogledalu?*; *A se rajši tuširaš ali kopaš?*; *Kolikokrat na dan se slečeš in oblečeš?*. Pri tem ozaveščajo rabo nepravilnih glagolskih oblik v sedanjiku. O rezultatih ankete lahko ustno poročajo.

Prednosti: Študenti in študentke na zabaven način vadijo spreganje nepravilnih glagolov.

Slabosti: Vprašanja lahko posegajo v osebne meje študentov in študentk.

Komentar: Dejavnost lahko uporabimo deduktivno (vadimo rabo nepravilnih sedanjjskih oblik), pri induktivnem pristopu pa lahko študenti in študentke nedoločniške oblike glagolov izpeljejo sami, same, ali jih poiščejo v slovarju.

IME	Kolikokrat na teden si umivaš lase?	A se zjutraj vsak dan pogledaš v ogledalu?	A se rajši tuširaš ali kopaš?	Kolikokrat na dan se slečeš in oblečeš?

Slika 6: Vprašalnik o higienskih navadah (začetna stopnja)

6 Uporaba deduktivnega ali induktivnega pristopa pri poučevanju SDTJ

V nastajajoči doktorski disertaciji želimo ugotoviti, ali zaradi uporabe deduktivnega ali induktivnega pristopa pri poučevanju slovnice pri

¹¹ Avtor idejne zasnove naloge je dr. David Puc.

poučevanju SDTJ prihaja do razlik v jezikovnem znanju, ter tudi, kateri pristop učee se bolj motivira, in sicer glede na spol, starost in prvi jezik. Rezultati dosedanjih raziskav ponujajo raznolike ugotovitve, ki govorijo v prid deduktivnemu ali induktivnemu pristopu, veliko od njih pa ne daje posebne prednosti ali izključuje nobenega od njiju.

Pri deduktivnem pristopu najprej predstavimo pravila, nato obravnavamo posamezne primere, ki ta pravila ponazarjajo, sledi utrjevanje na novih primerih. Pri induktivnem pristopu začnemo s primeri, sledi vadba in na koncu preidemo na pravila (Skela 1999: 130).

Pri testiranju obeh pristopov bomo v empiričnem delu obravnavali sklon samostalnika in pridevnika (mestnik in orodnik množine) ter glagolski vid.¹² Prvega smo izbrali zaradi osrednje vloge, ki jo zaseda pri poučevanju slovenske slovnice (oblikoslovja), pri čemer smo se osredotočili na produktivno izkazovanje pravilne rabe sklonskih končnic. Tudi glagolski vid¹³ v slovanskih jezikih (Krvina 2015: 10) »močno zaznamuje ves glagolski sistem« in za govorce z neslovanskim prvim jezikom, torej tudi za mnoge študente in študentke UD, predstavlja zahtevno poglavje slovenske slovnice. Posvetili se bomo pomenski ravni kategorije glagolskega vida (razlikovanje med dovršnimi in nedovršnimi glagoli po pomenu), ne pa morfološki (tvorjenje dovršnikov iz nedovršnikov s spreminjanjem obrazil). Na koncu bomo na primeru obeh slovničnih kategorij ugotavljali razliko med usvajanjem morfoloških in pomenskih lastnosti jezika.

Razlike v znanju bomo merili z reševanjem preizkusa neposredno pred obravnavo in po obravnavi snovi, podatke o spolu, starosti in prvem jeziku študentov in študentk bomo pridobili z vprašalnikom pred obravnavo snovi, motivacijo študentov in študentk ob uporabi enega in drugega pristopa pa bomo merili z vprašalnikom neposredno po obravnavi snovi (slika 8).

¹² Besedila in večina primerov povzetih in prirejenih po: Ivana PETRIC LASNIK, Nataša PIRIH SVETINA in Andreja PONIKVAR, 2013: *Gremo naprej. Učbenik za nadaljevalce na tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 4. enota (*Pri nas doma*, str. 27, 84–85), 5. enota (*Kam greste na počitnice?*, str. 115–116, 86–87).

¹³ Žele (2012: 83) ugotavlja, da gre pri glagolskem vidu za tesno interakcijo med slovnico in pomenom – »tj. vid kot slovnična kategorija je v tesni povezavi z skladnjo in celotno govorno situacijo (prav tam).«

Dejavnost	Način	Trajanje	Oznaka
1. Izpolnjevanje vprašalnika in reševanje preizkusa pred obravnavo snovi.	pisno, vsi	5 min	A
2. Obravnava snovi: sklon samostalnika in pridevnika: mestnik in orodnik množine (B): ded. (BD) + ind. (BI). *Pri eni učni enoti učitelj, učiteljica pri polovici skupine snov obravnava deduktivno, pri drugi pa induktivno (torej jo obravnava dvakrat zapored, a z različnima pristopoma). V času obravnave prve polovice skupine druga zapusti razred (in obratno).	ustno: 1/2 ded. in 2/2 ind.	13 min +13 min	B (BD + BI)
3. Izpolnjevanje vprašalnika in reševanje preizkusa po obravnavi snovi.	pisno, vsi	5 min	C
skupaj: pribl. 36 min			

Slika 7: Potek učne ure za sklon samostalnika in pridevnika

7 Sklep

Zaradi svoje vloge, ki jo imajo sklonske končnice pri spoznavanju s slovensko slovnico, se jim največ prostora namenja tudi v učbenikih za učenje SDTJ in s tem pri jezikovnem pouku na UD. Izvedeti želimo, ali je za usvajanje primernejša deduktivna ali induktivna pot, primerjalno tudi z glagolskim vidom. V praksi se najpogosteje kombinira oba pristopa. Komunikacijske dejavnosti pri pouku pripomorejo k spontanemu pomnjenju oblikoslovnih vsebin, so bolj podobne naravnemu učenju jezika in s tem induktivnemu pristopu.

Viri in literatura

Sussana BUTTARONI in Alfred KNAPP, 1998: *Fremdsprachenwachstum. Anleitung und sprachpsychologischer Hintergrund für Unterrichtende*. Wien: Verband Wiener Volksbildung.

Maja ĐUKANOVIČ, Polona LIBERŠAR, Ivana PETRIC LASNIK idr., 2012: *S slovenščino po svetu: besedila z nalogami za visoko nadaljevalno in izpopolnjevalno raven znanja slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Ina FERBEŽAR, Damjana KERN, Petra LIKAR STANONIK in Nataša PIRIH SVETINA, 2014: *Slovenščina kot drugi in tuji jezik. Izobraževalni program za odrasle*. Dostopno na:

https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/Slovenscina_kot_drugi_in_tuji_jezik.pdf; pridobljeno 9. 1. 2020.

Elizabeta JENKO, 2015: »I feel slovensko slovnico« ... Z vidika učencev in učenk slovenščine kot tujega jezika. *Obdobja 34. Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis. 1. del.* Ur. Mojca SMOLEJ. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 317–325.

Elizabeta JENKO, 2016: *Didaktika slovenščine v mednarodnem prostoru*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Domen KRVINA, 2015: *Glagolski vid v sodobni slovenščini: doktorska disertacija*. Ljubljana: UL: FF.

Polona LIBERŠAR, Ivana PETRIC LASNIK, Nataša PIRIH SVETINA in Andreja PONIKVAR, 2015: *Naprej pa v slovenščini. Učbenik za nadaljevalce na tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Andreja MARKOVIČ, Mihaela KNEZ in Nina ŠOBA, 2009: *Slovenska beseda v živo 2. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Andreja MARKOVIČ, Mojca STRITAR, Tanja JERMAN in Staša PISEK, 2012: *Slovenska beseda v živo 1a. Učbenik za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2013: *Slovenska beseda v živo 1b. Učbenik za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Andreja MARKOVIČ in Mojca STRITAR KUČUK, 2014: *Slovenska beseda v živo 1a. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

– –, 2015: *Slovenska beseda v živo 1b. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Andreja MARKOVIČ, Dušana ŠKAPIN, Mihaela KNEZ in Nina ŠOBA, 2004: *Slovenska beseda v živo 2. Učbenik za nadaljevalni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani.

Ivana PETRIC LASNIK, Nataša PIRIH SVETINA in Andreja PONIKVAR, 2009: *Gremo naprej. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2013: *Gremo naprej. Učbenik za nadaljevalce na tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2018: *A, B, C – gremo. Učbenik za začetnike na kratkih tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Janez SKELA, 1999: *Vloga slovnice pri učenju/poučevanju tujega jezika. Učenje in poučevanje tujega jezika. Smernice za učitelje v drugem triletju osnovne šole*. Ur. Lucija ČOK idr. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije. 126–132.

Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje, 2011. Dostopno na: <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/SEJO-komplet-za-splet.pdf>; pridobljeno 13. 2. 2018.

Andreja ŽELE, 2012: *Pomensko-skladenjske lastnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Summary

BA students (*Bachelorstudium Slavistik*) at the Department of Slavonic Studies, University of Vienna (UV) are expected to exceed the B2 competence level under the *Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)* in their chosen language. The Slavonic curriculum envisages approximately 330 hours of linguistic classes spread over six semesters. Should this suffice for a beginner level Austrian student with no knowledge of related languages to reach the B2 level or higher if we consider the positive incentives of the university learning environment? Following the *Slovene as a second and foreign language* programme, the basic, i.e. A2/B1 level can be achieved after approximately 300 to 450 hours of organised efforts, whereas the advanced, i.e. B2 level requires a total of 550 to 700 hours. However, due to Programme participants having diverse backgrounds and other factors, the time necessary for achieving the desired level of knowledge is impossible to determine precisely.

In the paper, I was interested in how to teach Slovene morphology efficiently within the time allotted. This particularly refers to the noun and adjective case, which is the leading morphological topic, especially in achieving the B1 communication threshold, in textbooks for teaching Slovene as a second and foreign language (SSFL) (textbooks published by the Centre for Slovene as a Second and Foreign Language as categorised within *CEFR* levels), which we are using to teach students at the UV. Due to the complexity of grammar in various languages, *CEFR* does not prescribe a particular way of addressing morphology. However, the majority of students of Slovene need to make an effort to begin using relatively correct case endings spontaneously. Three activities for consolidating various morphological structures are presented, all based on communication among the students and having turned out efficient and welcomed in practice. What they have in common is, they encourage students to be active in class, meaning that they are actively involved in the learning process.

In the doctoral dissertation, I wish to establish whether the use of either the deductive or the inductive approach to teaching grammar in teaching SSFL would result in differences in the mastery of the language, and also, which of the approaches is it that the learners find more motivating depending on gender, age and first language. Both approaches will be tested by considering the noun and adjective case (locative and instrumental, plural form), the focus being on productive demonstration of the correct use of case endings. Apart from the central topic, i.e. morphology, the paper also deals with the verb aspect, which is a demanding section of Slovene grammar, particularly to students whose first language is not Slavonic, which holds for the major part of UV students. Being interested in whether there are differences between acquiring knowledge in the morphological vs semantic level, I was focusing on the semantic level of the verb aspect category. The course of the empiric work within the research was also presented.